

MUSEUMS

poster

NR. 1 / MARTS 2000
POST & TELE MUSEUM

Din digitale By

Af Hans Runge Kristoffersen

Jens Sørensens dejlige maleri af en dansk mønttelefon er forside-motiv til dette nummer af MuseumsPosten. Det er museets seneste nyrehvervelse og en flot hyldest til det 20. århundredes absolutte topscorer blandt kommunikationsredskaber: telefonen. Et passende udgangspunkt for museets nye særudstilling *Din digitale By*.

Siden museets åbning i oktober 1998 har flere end 80.000 gæster rundet den gamle Statstelegraf i Købmagergade for at gå på café, købe frimærker eller se på udstillinger. Tusinder har benyttet Inter-netb@lkonens tilbud om at gøre sig bekendt med Nettet, og en lang række skoleklasser har tilbragt timer med at løse de mange opgaver i *kom-city*.

De to tilbud flytter nu for en tid sammen i museets store festsal for at indgå i særudstillingen *Din digi-*

tale By. Kommunikation er aktivitet, og i *Din digitale By* kan den besøgende slet ikke undgå at være aktiv, uanset alder og forudsætninger.

I *Din digitale By* viser vi også forudsætningerne for alt det, man kan i dag, når man vil kommunikere med omverdenen. Nogle af disse historier vil vi præsentere i dette og de følgende numre af MuseumsPosten.

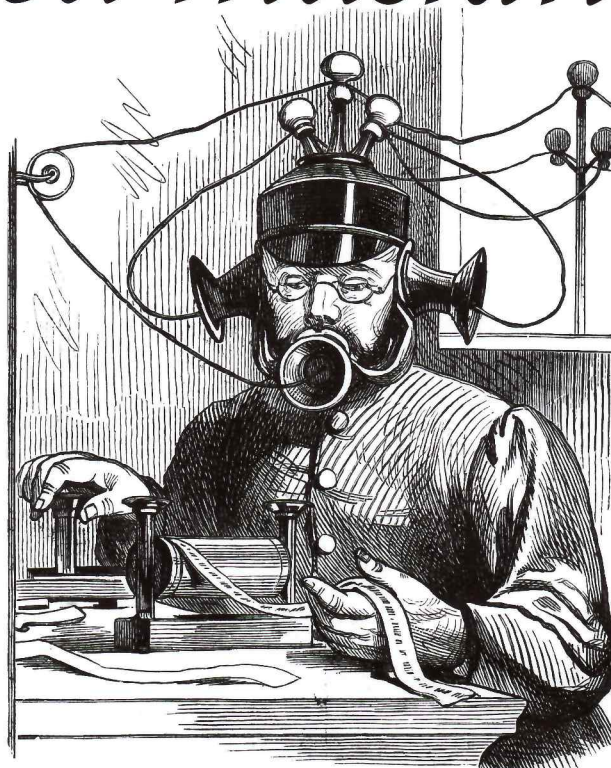
Snak med maskiner

Af Hans Runge Kristoffersen

Har du talt med en maskine i dag – og var du klar over det? I *Din digitale By* vil du møde nogle maskiner, som du ikke blot kan tale med, men som du må holde af, som var de af kød og blod. Det er i hvert fald producentens mening med dem. Og det er egentlig en gammel drøm.

Der går for tiden en film i biografene, „Robotmennesket“, om en robot med så mange menneskelige egenskaber og følelser, at dens mennesker giver den lov til at blive et menneske. Det er den hidtil seneste af en lang række science fiction film, der blandt mange andre tæller *Star Wars* filmene med de to folkekære robotter R2-D2 og C-3PO. Ren fiktion, hvor robotter og menneskene kommunikerer på lige fod. Sådan er det endnu ikke i den virkelige verden – og dog.

Den årlige Turner konkurrence for tale-robotter har netop været afholdt. Vinderen er den robot,

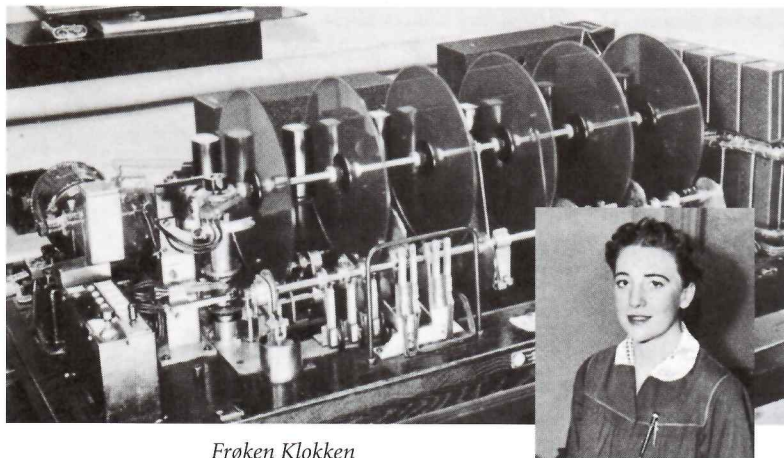

Den kommunikerende mand/maskine. Tysk satire, 1878.

som et panel af mennesker kan tale med i længst tid uden at afsløre som robot. Man havde forventet her ved årtusindskiftet at være nået op på 5 minutter. Det mål er dog knapt nok nået endnu, men det er så absolut inden for rækkevidde.

Det begyndte med Edison

Først af alle var det den legendariske amerikanske opfinder Thomas A. Edison (1847-1931), der fik mennesker til at tale og lytte til en maskine. I 1877 opfandt han fonografen, hvor en nål omsatte lydens

Frøken Klokken

svingninger til en rille på en valse – og siden igen kunne afspille den optagne lyd. Det blev en verdenssucces. Til børnene begyndte Edison i 1890'erne at masseproducere *Den talende Dukke*. En dukke med en fonograf indbygget i maven.

Den talemaskine, der først blev en del af alle danskeres hverdag, var Frøken Klokken. Enhver protest prellede af på den nydelige, men ubønhørlige stemme, der tilhørte telefonistinde Anna Sommer, KTAS. Teknisk set er Frøken Klokken et automatisk tidssignal, der udsendes hvert tiende sekund over det danske telefonnet. Det blev igangsat i 1939 af KTAS og blev landsdækkende i takt med telefoncentralernes automatisering. Tidssignalerne blev i 1993 overført til en digital maskine, der styres af radiosignaler fra Frankfurt am Main og dermed er synkroniseret med det internationale tidssignal.

Voice response

Vor snak med maskiner fik en ny dimension ved overgangen til de digitale telefoncentraler. Herigenem kunne man udnytte den digitale tekniks mange muligheder for avancerede løsninger. Voice response-systemerne slog for alvor an i midten af 1990'erne. De erstatter telefonomstillinger og service medarbejdere med en maskine, der døgnet rundt besvarer opkald og guider folk frem til målet ved at give dem valget mellem forskellige muligheder ved at trykke tal, stjerne og firkant.

Voice response-maskinen er blot et indstikskort til en almin-

delig pc'er, der via programmer og lydfiler kan betjene adskillige telefonlinier. Vi er ikke et øjeblik i tvivl om, at det er en maskine, vi snakker med. Men sådan bliver det ikke ved med at være.

Maskine eller menneske?

På Internettet kan man chatte. Det svarer nærmest til telefonernes træfpunkt, hvor man ringer op og snakker med dem, der på samme tid også har ringet op til træfpunktet. Når man chatter, foregår det via en pc'er og Internettet – og her tilslutter man sig et chatforum. Medens man i telefonernes træfpunkt taler med hinanden, skriver man til hinanden, når man chatter. Det er skriftlig samtale. Det kan være en snak om en fælles interesse eller en politisk debat, men man ved bare ikke, om det er rigtige mennesker eller en robot, man chatter med.

For at sikre at der altid foregår en spændende snak, der kan fængsle deltagerne, sætter de firmaer, der driver disse chat-fora, i stadig større omfang robotter til at overvåge debatten. En af robotternes opgaver er at censurere uønskede ord bort, fx pornografiske. Dette kan jo være meget betryggende, selv om censur altid åbner rig mulighed for misbrug og manipulation. Men maskinerne nøjes ikke med at skride ind, når der skrives uønskede ting. De griber også ind, når debatten bliver for kedelig eller for langsom. Så begynder maskinerne selv at deltage i snakken uden at give sig til kende som maskiner og helt på linje med de menneskelige deltagere i chatten. Vi opdager ikke, at vi sidder og fører en dybsindig samtale med en robot eller at den meget velformulerede unge dame, man er ved at forelske sig i, i virkeligheden er en robot.

Isenkram med følelser

For nogle år siden kom der nogle ejendommelige, primitive små elektroniske spil, Tamagoshier, på markedet. Det var de første robotpets (dvs. robot-kæledyr). Disse små spillemaskiner var iklædt en aura af at være levende væsener. De skulle passes og plejes døgnet rundt, og denne pasning blev for mange børn mere væsentlig end undervisningen i deres skole. Når deres maskine krævede aktion, kunne læreren snakke nok så meget, maskinen havde forsterket til opmærksomhed, ellers døde den. Hvis det stakkels kræ var så uheldig at afgå ved døden, er der på Internettet oprettet en kirkegård i cyberspace, hvor man kan stede staklen til live og siden aflægge gravstedet et besøg.

Knap så krævende er de seks Furby'er, der er flyttet ind i *Din digitale By*. Seks små langhårede bamser, der griner, når de bliver kildet, og som sover og nyser. De kan tale med hinanden og bevæge arme, ben og ører. Seks elektroniske kæledyr, der skal passes og plejes.

Den hidtil mest avancerede udgave af denne form for robotlegetøj er en hund med instinkter og følelser, der markedsføres af Sony under navnet Aibo. Den er programmeret til at lære af det, man gør med den. Robotten udvikler en personlighed tilpasset dens ejers og forsøger at tilkæmpe sig samme opmærksomhed og omsorg, som tildeles en rigtig levende hund.

Hils på Furby!

Søg digitalt og du vil finde

Af Hans Runge Kristoffersen

På kommunikationsområdet har den digitale teknologi betydet, at det bliver stadig enklere og hurtigere at søge og finde mennesker og informationer.

Billeder, lyd, tv, tele og data formidles i dag på mere eller mindre uafhængige måder, men i løbet af de næste par år forventes de at smelte sammen i nye uforudsigelige konstellationer. Mobil- og satellitteknologierne vil give disse nyskabninger den ubundethed, der i dag er så selvfølgelig for mobiltelefonerne. Og benyttelsen vil eksplodere.

Nu fordobles trafikken på Internettet hver sjette måned. Og mens *Din digitale By* eksisterer, forældes det billede af de nyeste teknologier og deres muligheder, der tegnede sig ved dens fødsel. Lad os se lidt på baggrunden for noget af det, vi kender i dag.

Personssøgeren

I begyndelsen af 1980'erne blev der etableret et landsdækkende offentligt personssøgesystem, OPS. Et billigt envejs kommunikationssystem, hvor det var muligt at sende en kort besked på max. 160 cifre til en mobil personssøger på størrelse med en blyant eller tændstikæske. Personssøgeren var uhyre populær i erhvervskredse og sundhedsvæsenet, men i takt med, at mobiltelefonerne blev mindre og mindre og i dag er lige så små som personssøgerne, faldt brugen af personssøgerne modsvarende.

I 1998 blev systemet udbygget med den fælles europæiske personssøger-standard, ERMES, der gør

Modtager til den offentlige personssøgetjeneste (OPS). Panasonic, 1983.

det muligt at sende 9000 tegn. Begge systemer opretholdes fortsat, da der er steder, hvor man ikke må eller kan bruge mobiltelefoner.

Mobiltelefonen

Det første offentlige mobiltelefonnet i Danmark blev etableret allerede i 1951, men eventyret om mobiltelefonerne tog først for alvor fart i 1982, da NMT-nettet (Nordisk Mobil Telefonnet) blev taget i brug.

Ti år efter var der premiere i Danmark på det første af de nye digitale net, der gør det muligt at bruge sin GSM-telefon (Global System for Mobile-communication) i

store dele af Verden. Samtidig med oprettelsen af dette nye net blev Tele Danmarks monopol som netværksoperatør brudt, og der blev åbnet for først én og siden flere nye operatører.

Samtidig med oprettelsen af NMT-nettet sendte Philips den dansk-konstruerede AP-radiotelefon på markedet. Ved alle de hidtidige systemer skulle opkald til og fra en biltelefon foretages over Rigstelefonen. Nu blev det lige så ukompliceret at bruge biltelefonen som en almindelig telefon. En AP-radiotelefon kostede dog knap 20.000 kr. fuldt monteret.

Mobiltelefonerne magter stadig flere opgaver. I løbet af foråret 2000 forventes alle nye mobiltelefoner at være udstyret med en såkaldt WAP-browser (Wireless Application Protocol). Denne browser gør ejeren af en af de nye telefoner i stand til at surfe på Internettet og sende e-mail m.v.

Mobiltelefonernes skærm har en lav opløsning og mobil datatrans-

Storno walkie-talkie (mobiltelefon) fra 1951. Den var stor, tung og klodset og måtte bæres i hånden eller som rygsæk.

Denne AP-radiotelefon fra 1986 fik året efter ID-prisen for godt design. Der er stadig et stykke vej ned til vore dages mobiltelefoners størrelse.

mission foregår endnu ved lave hastigheder sammenlignet med en fastnet-opkøpling til Internettet. Normale e-mails giver ikke problemer, men hjemmesider med billeder og animationer kan nutidens mobiltelefonen ikke klare. Derfor skal indehavere af hjemmesider nu også til at have en WAP-udgave heraf for at tiltrække mobiltelfonerne.

Internettet

Internettet har rod i et amerikansk militært forskningsprojekt fra 1969. Det gik ud på at skabe en forbindelse mellem forskellige vi-

tale edb-netværk. Et netværk, der var så stabilt, at det også kunne fungere i krigssituationer. Egentlig består Internettet blot af en række computere, der kan kommunikere med hinanden ved hjælp af bestemte fælles regler, kaldet protokoller, og som er forbundet med hinanden via særlige datalinier eller ved det almindelige telefonnet. Op gennem 1970'erne og 1980'erne blev stadig flere computere tilsluttet dette fælles netværk, der har bredt sig over hele verden.

Indtil slutningen af 1980'erne var brugerne mest at finde inden for forskning og uddannelse. I 1988

blev det danske forskningsnet tilsluttet, og i de følgende år blev der oprettet flere selvstændige afdelinger af Internettet i Danmark. I 1993 skabtes den grafiske brugergrænseflade www (World Wide Web), men først i 1995 blev ordet Internet registreret som et nyt dansk ord og først i 1996 blev www for alvor bemærket herhjemme. Samme år blev alle vigtige danske net tilsluttet et fælles dansk koblingspunkt, således at den nationale trafik mellem to danske afdelinger ikke længere skulle en længere tur rundt i Verden for at komme fra den ene afdeling til den anden.

Postgiroen fylder 80

Af Laurits Petersen

Formidling af penge er et af temaerne i Din digitale By. Det giver anledning til at sætte fokus på postgiroen, der netop i år kan fejre sit 80 års jubilæum i Danmark.

Giro er det italienske ord for kredsløb. Her til lands er postgiro betegnelsen for gebyrfri overførsel ved postvæsenets mellemkomst af penge fra én konto til en anden uden at røre kapitalindskuddet. Princippet kendes helt tilbage fra oldtidens kornafregninger.

Efter at man i en del år havde diskuteret oprettelse af et girobetalingsystem i Danmark, blev der i 1916 nedsat et udvalg, som året efter indstillede, at systemet blev indført. Udvalget fremhævede, at postgiro var billigt og simpelt, og at postvæsenet i kraft af sit vidt forgrenede net af posthuse i selv de mindste og fjernest beliggende landsbyer mere end nogen anden institution var egnet til at indvirke på landets betalingssystem og derigennem centralisere pengeomløbet. Forslaget blev vedtaget i folketingssamlingen 1918-1919, og Postgirokontoret startede sin virk-

Postgiroens 50 års jubilæum i 1970 blev markeret med dette frimærke, der er tegnet af Rasmus Nellesmann. Billedets elementer er inspireret af et giroindbetalingskort.

somhed den 1. januar 1920.

I begyndelsen klarede man sig med lokaler i Centralpostbygningen i København, men virksomhedens vækst gjorde det efterhånden nødvendigt at tage større og større bygninger i brug. I 1924 flyttede Postgirokontoret ind i Den Kgl. Mønts bygning i Holbergsgade. 16 år senere fik man foden under eget bord i en nyopført bygning i Vester Voldgade. Også dette hus blev for lille, og i 1969 startede indflytningen i en ny bygning i Bernstorffsgade. Denne bygning blev også for lille alt for hurtigt, og i slutningen af 1980'erne blev det nuværende domicil i Høje-Taastrup opført.

Antallet af kontohavere og transaktioner var moderat til at begynde

med, men i løbet af 1960'erne, 1970'erne og langt op i 1980'erne var stigningen meget stor. Toppen nåedes med omkring 600.000 kontohavere og over to millioner transaktioner på spidsbelastningsdage. Bogføringen var til at begynde med manuel, men efterhånden blev bogføringsmaskiner taget i brug, først fuldtastede, dernæst 10-tastede, så halvautomatiske og endelig de tilkodningsmaskiner, der bruges til det automatiske bogføringssystem.

I 1988 blev postgiroen udskilt som en selvstændig statslig virksomhed under P&T. I 1991 blev det til GiroBank A/S med staten som hovedaktionær. Så kom fusionen med Sparekassen Bikuben, og nu hedder virksomheden A/S BG Bank. Der er stadig et samarbejde med Post Danmark om at benytte posthusene som filialer for BG Bank, men nettet skrumper ind i disse år som følge af drastiske fald i antallet af ekspederede giroindbetalingskort. Mange betalinger overføres nu som automatiske træk, og man kan desuden foretage indbetalinger i banker og sparekasser.

Postgiroen var i sin tid et godt aktiv for P&T, og sammen med telesiden gav den et meget stort overskud til gavn for den altid slunkne statskasse.

Kommunikation på frimærker

Af Erik Jensen

Som samfundets formidler af kommunikation gennem næsten 400 år er det ganske naturligt, at postvæsenet fra tid til anden i sit valg af motiver til særfrimærker har markeret historiske begivenheder og nye tiltag inden for emnet kommunikation.

Vi må ikke glemme frimærkenes egen betydning for udviklingen af det moderne kommunikationssamfund. Indførelsen af den lave enhedsporto for breve i 1851 kombineret med introduktionen af brevkasser og frimærket som et bekvemt middel til at forudbetale breves befordring og omdeling var virkelig med til at sætte skub i udvekslingen af skriftlige meddelelser.

I de første 50 år af frimærkets levetid klarede postvæsenets sig med at udsende 36 forskellige frimærker, når man ser bort fra variationer i vandmærker, papir og perforering. 100 års fødselsdagen blev

fejret med udgivelsen af det 332. og 333. frimærke, og i dag – på tærskelen til 150 års jubilæet – er der udsendt 1.230 forskellige danske frimærker.

Frimærkerne får billeder

De ældste danske frimærkers motiver er enten hentet fra rigsvåbenet eller ornamentik- og taltegnninger i tidens stil. Det første portræt på et dansk frimærke var Christian IX's i 1904, og først ved indvielsen af Centralpostbygningen i København i 1912 dristede man sig til at vise andet end monarker eller funktionel ornamentik på frimærker. Det er der senere blevet rådet bod på i rigt mål til stor glæde for eftertidens samlere af frimærker med bestemte motiver.

Kommunikationens egne frimærker

En løselig optælling af de danske frimærker, som på den ene eller anden måde viser genstande eller begivenheder med relation til kommunikation viser, at postvæse-

net ikke har overset sig selv. Ikke mindre end 40 frimærker har været helliget postvæsenet og postale begivenheder, og 16 frimærker har motiver fra frimærkernes verden. Emnet telegrafi optræder på fire frimærker, telefoni på tre og radiofoni på to. Et enkelt frimærke har markeret ibrugtagningen af et lysleder kabel til søs, og ét har vist den danske satellit Ørsted.

Sammenholdt med omfanget og vigtigheden af vor tids elektroniske kommunikation må emnet nok anses for at være blevet lidt for stedmoderligt behandlet i frimærkernes verden. Mon ikke vi bør forvente flere „elektroniske“ motiver i fremtiden?

Telefoni har kun optrådt som motiv på disse tre danske frimærker fra hhv. 1979, 1988 og 1998.

Portræt af Dronningen

Kunstneren Pia Schutzmanns nye portræt af Dronning Margrethe har vi haft fornøjelsen af at kunne vise frem på museet fra den 24. februar til den 26. marts.

Fra den 12. april vil hele landet kunne glæde sig over den smukke tegning. Da udgiver Post Danmark

to nye særfrimærker med Pia Schutzmanns portræt som motiv i anledning af Dronningens 60 års fødselsdag.

Der er officiel førstedagsstempeling på museet på udgivelsesdagen, og mærkerne vil herefter kunne købes i museets butik.

Kort og godt - om telefonen

Af Birgitte Wistoft

Femte nummer i museets serie TEMA er netop udkommet. Denne gang fortæller lektor, cand. scient. Esper Fogh om telefonen og de danske telefonselskabers historie. Der er lagt en historisk ramme omkring beskrivelsen af telefon-teknikkens udvikling og af arbejds-

vilkårene for de tusinder af mænd og kvinder, der var ansat i de gamle danske telefonselskaber.

Temahæftet er skrevet som et uddybende katalog til Post & Tele Museums udstillingsafsnit om telefonen. Men det kan sagtens læses som en selvstændig lille og velillu-

streret introduktion til især de første 75 års historie om telefonen i Danmark.

Tema 5: Telefonen og de danske telefonselskaber. 68 sider med 56 illustrationer. 45,- kr. i museets butik.

Når historien bliver levende

Af Winnie Hansen

Til særudstillingen „Post 375“ var det nærliggende at bruge et af vores smukkeste malerier som logo. Billedet blev malet af Frederik Vermehren i 1908 og forestiller postbud Jens Peter Kliim. Hans lune smil og levende øjne prydede forsiden på MuseumsPosten nr. 4/1999, og det skulle vise sig at lukke op for Pandoras æske.

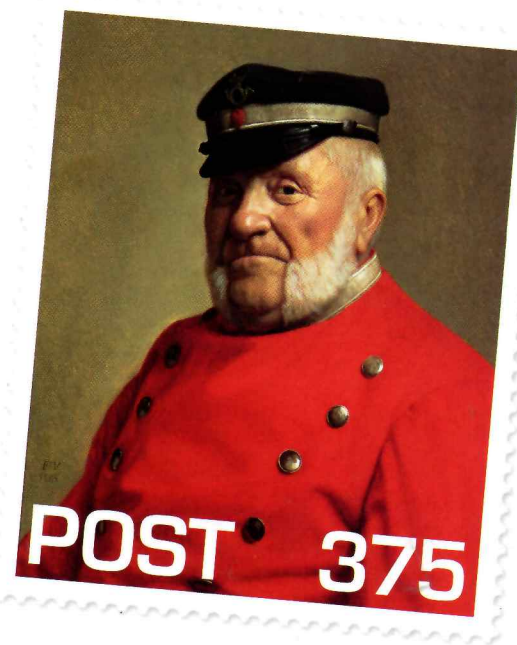
Kort tid efter bladets udgivelse blev vi kontaktet af en direkte efterkommer til Kliim, der pludselig havde set sin oldefars kontrafej på forsiden af MuseumsPosten. Vi var så heldige at oldebarnet, Anne Lodbjerg, er slægtsforsker. Og hun øste beredvilligt af sine oplysninger.

Hun fortalte blandt andet, at Kliim ikke døde i 1900, som vi

skrev i bladet, men i 1911. Derudover fik vi en enestående indsigt i et postbuds liv i starten af forrige århundrede. At postbudenes løn var lav og arbejdet hårdt fik vi et fint billede af ud fra Anne Lodbjergs oplysninger. Hun fortalte, at hendes oldefar ofte måtte sidde med hævede og ømme fødder i vand efter en lang og hård dags arbejde. Vi fik også at vide, at Kliims bror, Rasmus Kliim, der var direktør på Hotel Kongen af Danmark, et par gange om ugen kom ud med mad til sin brors familie.

Det har da også uden tvivl været

for at skaffe sig en lille ekstraindtægt, at Kliim i sin tid sad model for Vermehren. Vi er i dag meget glade for, at Vermehren ikke havde noget imod at portrættere et „simpelt postbud“, og vi er især glade for, at portrættet med efterkommernes hjælp har fået en så levende og spændende historie.

DET SKER PÅ POST & TELE MUSEUM:

Helligdagslukning

Post & Tele Museum er lukket 2. Påskedag og 2. Pinsedag.

28. marts – 18. juni 2000:

På Plakaten

I Café Hovedtelegrafens vises fra den 28. marts 2000 et lille udvalg af Post & Tele Museums store samling af plakater.

Til 2. april 2000:

POST 375

Særudstilling om postbudets arbejde gennem 400 år.

11. – 24. april 2000:

La donna mobile

Københavns Kvinde Daghøjskole fejrer sit 15 års jubilæum med udstillingen „La donna mobile“ i museets festsal.

Frimærkeudgivelser – førstedags- stempling

12. april 2000 udgives to frimærker i anledning af Hendes Majestæt Dronning Margrethes 60 års fødselsdag og otte dagligseriefrimærker med et nyt portræt af Dronning Margrethe II.

9. maj 2000 udgives fire nye frimærker i den store 1900-tals serie, årets Europafrimærke og to frimærker i anledning af indvielsen af Øresundsforbindelsen.

Begge dage foretages officiel førstedagsstempling i Post & Tele Museums butik.

14. – 24. april 2000:

Gækkerier i påsken

I påskeferien sætter vi fokus på gækkebrevene. Kom og vær med til at klippe og klistre, rime og gække.

29. april – 18. juni 2000:

„Sail Mail“ – Post til søs

Smukke modeller, frimærker, stempler og meget andet sætter fokus på postens sejlene tjenester.

5. maj – 30. december 2000:

Din digitale By

Særudstilling med aktiviteter for alle aldre, se inde i bladet. Fra den 15. april 2000 kan program med rundvisninger, kurser og foredrag rekvireres på telefon 33 41 09 00 eller på museets hjemmeside www.ptt-museum.dk

Studiehuset

I Post & Tele Museums Studiehus, Valkendorfsvej 9, har publikum adgang til museets samlinger, arkivalier og bibliotek. Biblioteket rummer en stor samling post- og telehistorisk litteratur og Danmarks største filatelistiske bogsamling. Søger du noget specielt, er det en god ide at kontakte os telefonisk før dit besøg.

Udgivet af:
Post & Tele Museum

Redaktion:
Birgitte Wistoft (ansv.)
Erik Jensen

Fotos:
Jan Friis og Torben Petersen

Layout: Finn Evald
Repro og tryk: Kailow Tryk, Vanløse

MuseumsPosten udgives fire gange årligt og fås i abonnement ved henvendelse til Post & Tele Museum. Næste nummer udkommer i juni 2000.

Oplag: 40.000
ISSN 0909-1920

Forsiden:
Jens Sørensen (f. 1945):
Mønttelefon, 1994
Olie på lærred, 146 x 115 cm
Post & Tele Museum

Adresse:
Post & Tele Museum
Købmagergade 37
Postboks 2053
1012 København K
Tlf: 33 41 09 00
Fax: 33 41 09 09
E-mail: museum@ptt-museum.dk
www.ptt-museum.dk

Åbningstider:
Museet: tirsdag – søndag kl. 10-17,
onsdag kl. 10-20. Mandag lukket.

Café Hovedtelegrafens
tlf. 33 41 09 86:
Tirsdag – søndag kl. 11-17
Onsdag kl. 11-20. Mandag lukket.
Køkkenet lukker en time før museet og er også lukket onsdage kl. 16-17.30.

Studiehuset:
Valkendorfsvej 9
Tirsdag-fredag kl. 10-15
1. lørdag i måneden kl. 10-15
Gratis adgang